

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI KALANDUS STRATEEGIA 2014 - 2020 ETTEVALMISTAV EKSPERTKOMISJON

PROTOKOLL

Tallinn

25.märts 2013 nr 7.2-24/17

Algus kell 13.00, lõpp kell 14.30

Juhatas: Toomas Kevvai

Protokollis: Reili Kivilo

Võtsid osa: Helir-Valdor Seeder, Toomas Kevvai, Ain Soome, Andres Luus, Hannes Ulmas, Urmas Pirk, Mart Undrest, Endrik Tõnsberg, Ants Kikas, Mati Sarevet, Valdur Noormägi, Karel Lember, Ain Järvalt, Toomas Saat, Kersti Kõiv, Eedi Sepp, Kaire Märtn

Puudusid: Ahto Järvik, Maret Merisaar, Toomas Tamme, Tiiu Kupp, Piret Ilves, Ivar Sikk, Juhani Papp, Kalle Liebert, Madis Reinup, Priit Lulla

Kutsutud: Rahandusministeerium Miryam Vahtra; OÜ Ecofarm Henry Ots, Ivar Kiin; Keskkonna Inspektsioon Indrek Ulla; Eesti Kalaliit Toomas Kõuhkna; Eesti Kutseliste Kalurite Ühistu Aldona Baum; Liivi Lahe Kalanduskogu Esta Tamm; Eesti Tuleviku Uuringute Instituut Jüri Sakkeus; MTÜ Eesti Saarte Kalandus Hino Vipp; Põllumajandusministeerium Olavi Petron, Merje Frey, Kristi Ilves, Maarja Purik, Karin Volmer, Liis Reinma, Keesi Pära, Sirli Nellis, Eduard Koitmaa, Reili Kivilo

Päevakord:

1. Ülevaade vesiviljeluse strateegia hetkeseisust. (Jüri Sakkeus, Eesti Tuleviku Uuringute Instituut)
2. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi meetmete raames sektorite: üldised ehk läbivad teemad; vesiviljelus; tööstus ja turustus ülevaade toimunud töögruppide aruteludest.
3. Muud küsimused

Eesti Kalanduse Strateegia 2014-2020 ekspertkomisjoni istungi juhatas sisse komisjoni esimees Toomas Kevvai.

1.1. Ülevaade vesiviljeluse strateegia hetkeseisust.

Kuulati hr Jüri Sakkeus Eesti Tuleviku Uuringute Instituudist ettekannet Ülevaade vesiviljeluse strateegia hetkeseisust.

Küsimused ja vastused küsimustele, sõnavõttud:

Toomas Kõuhkna – millistele järelindustele olete strateegia arutelude käigus jõudnud, mis saab kalast peale kasvatust, millisel moel teda plaanitakse müüa? Kas seda plaanitakse väärindada või müüa rümbana? Kui kala väärindatakse, kas seda teeb kalakasvataja või tahetakse kasutada olemasolevaid tööstusi ning kuidas te seda strateegias käsitlete?

Jüri Sakkeus - tänased ettevõtted, ka suured ettevõtted, kes toodavad 100 kuni 200 tonni ei ole ikka veel piisavalt suured, et olla konkurentsivõimelised. Seetõttu, mis puudutab müügiorganiseerimist, kui ka töötlemist, näeme eelkõige rolli tootjaorganisatsioonidel (edaspidi TO), kuid see ei pruugi olla lahendus, see võib olla mõni muu tootjate konsolideerimise või tootjate ühishuvi leidmise vorm. TO, tänasel päeval on variant number üks, mis tuleks läbi analüüsida ja ellu viia. Täna on TO esitanud taotluse PRIA-sse töötlemisettevõtte rajamiseks. See on iga äriettevõtte pühenduse küsimus, kas on vaja teha endale uut, kui tootmisvõimsusi on mitmel pool juba olemas. Strateegia töös ei ole jõutud veel sellesse etappi, et saaksime praegu vastata. Küsimus on olemas, kas me peaksime investeerima sinna, kus meil võimsus on olemas? Juhul, kui on äriplaan ja on teada spetsiifiline toode, mille nišš on olemas ja selle alast teenust ei pakuta, või on vaja osta spetsiaalne liin sellise toote jaoks, sel juhul tuleks see eelkõige kõne alla.

Ain Järvalt – kas siin ei ole väike vastuolu, kõrge välisnõudlusega liikidega nagu angerjas ja jõevähk, mille arusaadavalt kogused ei saa olla kuigi suured, püüdleme eesmärgi poole üle 2000 tonni. Suure tõenäosusega lähitulevikus angerja puhul kasvatamine edaspidi hakkab toimima taasisustamise kasvatamisena ja samuti jõevähk ei anna kuigi palju tonne.

Jüri Sakkeus - Eesti on eelkõige punase kala turg. Kui me räägime eesmärgi esimesest poolest, siis siin ongi eelkõige mõeldud punast kala, mis tähendab juba tehtud investeeringute realiseerimist. Kui me räägime muudest liikidest (nt angerjas ja jõevähk) on Eesti turu maht hästi piiratud ja selleks, et tootmisi hoida ja arendada, teha konkurentsivõimelisemaks, selleks ei olegi muid valikuid, kui mõelda ekspordi peale. Kui me otsime vesiviljelussektorile tulevikku, siis paratamatult peame mõtlema sellele, kus on meie võimalikud konkurentsi eelised. Need on liigid, mis meie Eesti kliimas kalakasvatamiseks kõige enam sobivad.

Valdur Noormägi – te olete rääkinud koduturu eelistest, kui me võtame praeguse seisuga, siis vesiviljelustoodang Eesti turul konkurentsivõimeline pole. Toodang on väike, toodete hinnad on väga kallid, jaekettidesse sisse praktiliselt ei saa, kus inimesed teostavad 75% oma ostudest. Kalatöötlemisettevõtetele müük on sisuliselt null, sest partiisid ei ole, millest te näete Eesti koduturu eeliseid?

Jüri Sakkeus - jaekettides on müügil näiteks Härjanurme portsjon forell, Eestis kasvatatud tuur ehk ei saa öelda, et jaeketid pimesi tõrjuvad eemale. Küsimus on selles, et tänaseks päevaks ei ole suuremate jaekettide jaoks olnud konkurentsivõimelist pakkumist: maht, hind ja kvaliteet on kolm tingimust. Vesiviljelusettevõtted eraldiseisvatena, tõenäoliselt neid kolme tingimust täita ei suuda. Seda on võimalik saavutada näiteks koondades, kas siis läbi TO-i või muude organisatsiooniliste lahenduste kaudu, või näiteks koostöös juba olemas oleva töötlemisettevõttega. See, mis puudutab hinda ja kvaliteeti, oleme praegu olukorras, kus tänapäevane vesiviljelussektor on alles investeerimiste järgus. Ehk enamuse investeeringuid on veel lõpule viimata ja need, mis on lõpule viidud, need elavad

- alles oma esimesi aastaid. See on tõesti ambitsioonikas eesmärk olla liider Eesti koduturul. Potentsiaal on olemas aga riskid on loomulikult siin kõrged.
- Mart Undrest – ettekandes on väljatoodud müügimaht 391 tonni. Juttu on olnud, et mitmed investeeringud on käivitusfaasis või järgnevatel aastatel toodang tõuseb ja läbi selle tõenäoliselt ka müüginahud. Kas strateegias on peatükk või viited sellele, et on arutletud, kas keerulisel perioodil tehtud otsused sektori poolt on läinud õigesse kohta? Kas järgmisel perioodil on midagi õppida, mis asju tasuks vältida, kus õppetunnid on juba sellised, et ei maksaks samu vigu korrata nii rahapaigutusel, kui ka strateegilistel otsuste tegemisel?
- Jüri Sakkeus - meie arvamus on kaldunud enam jaolt sinnapoole, et investeeringud, mis on suunatud 100-200 tonni mahtudesse, need on keskmise suurusega, siin on väga suur risk nagu mitmes teisteski sektoris. Praegu oleme tõesti olukorras, kus need ettevõtted saavutades 200 tonni ei pruugi olla piisavalt tugeva läbilöögi jõuga ja ei pruugi piisavalt omada ressursi kvaliteedi parandamiseks. Kindlasti see on, mida tasub mõelda ja arvan, et õppetund või järeldus on see, et uute investeeringute tegemisel punase kala sektorisse peaks äriplaanid põhjalikult läbi töötama. Täna ei saa öelda, et rist peale ja seda enam ei tee, aga kuna riskid on täna tõesti väga suured, siis siin taga peab olema senisest väga tugev äriplaan, kuhu müük hakkab minema ja kuidas kavatakse ennast turul positsioneerida.
- Toomas Kevvai –mis puudutab üldist struktuuri, siis on väga hea töö tehtud. Meie eelmise perioodi, ehk kus oleme täna, oli eesmärgiks saavutada tootmismahut 250 tonni. Sektor, mis Eesti sisetarbimises oli peaaegu nulli lähedane, oli eesmärgiks jõuda investeeringutega nii kaugele, et Eesti sisetarbimises mingisuguse mastaapse efekti saavutaks. Teie ettekandes tuleb välja, et kui investeeringud, mis on tehtud ellu lähevad ja tootmine tuleb, siis tegelikult esimene pool visioonist saaks kaetud. Kui ettevõtted hakkavad reaalselt tootma, siis need vahepealsed probleemid, mida me nimetame ettevõtlus keskkonnaks ja protsessideks, siis see oli meil ka tänases kalandus strateegias mainitud. See näitab, et suur küsimus tulevikus on see, et millele on osaliselt ka vastatud ja millega me kalakasvatajatega ennem seda strateegia tegemist juba arutasime, kas on üldse mõtet võtta ambitsiooni ja astuda järgmisesse tsükklisse, kus me ütleme, kui praegu on meil 2500, siis nüüd peaks see olema 5000. Kui meil puudub strateegiline ja sisuline analüüs, kas siis meil on potentsiaali laiendada Eesti turust välja, siis ennem seda ei ole meie ka valmis kalanduse strateegias sellist otsust tegema. Selles mõttes on väga kena, et analüüs hakkab valmis saama ja esimene suund ongi pigem see, et kuhu üldse investeerida ja esmapilgul tudub, et need on niššitooted.
- Jüri Sakkeus - keerulisem natuke ja millest eelkõige sõltub tulemus on tootmine, see on projektipõhine võimalik toodang. Kuidas on võimalik toodang saada reaalseks toodanguks ja ka müüdnud toodanguks? Väidan, et seda on võimalik teha läbi toote arenduse andes lisandväärtust, et eristuda olemasolevast toorkala ehk roogitud kala turust ja tänu sellele end õigesti positsioneerida, saavutamaks positsiooni Eesti turul, mitte konkureerida seal, kus me seda ei suuda.

2.2. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi meetmete raames sektorite: üldised ehk läbivad teemad; vesiviljelus; tööstus ja turustus ülevaade toimunud töögruppide tulemustest.

Kuulati Ain Soome ettekannet Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi meetmete raames sektorite: üldised ehk läbivad teemad; tööstus ja turustuse ning vesiviljeluse ülevaade toimunud töögruppide aruteludest.

Küsimused ja vastused küsimustele, sõnavõttud:

Valdur Noormägi – kas on lõpuks selgunud uue finantsperioodi fondimaht, kas see on suurem, kui praeguse finantsperioodil, või ei ole? Uuest fondist on vaja finantseerida lisaks tehniline abi, kontroll ja aruande pool, siis selle võrra jääb vähemaks nn. aktiivseteks investeeringuteks, kus luuakse kõige suurem lisandväärtus kalanduses. Kas selles osas on mingit selgust tulnud?

Toomas Kevvai – lõpliku kalandusfondi mahtu praegu teada ei ole. Tehniline abi on olnud ka seni kalandusfondis ning see on suhteliselt väike. Praegu meil lõplikku numbrit ei ole. Küll on aga selle perioodiga päris mitmed asjad juba ära tehtud, see ei tähenda seda, et ühele või teisele teemale ei saaks senisest rohkem rõhku panna.

Valdur Noormägi – teine küsimus on veel selles, et kui Euroopa Komisjon annab protsendimäära ette, kui palju on kohustuslikele meetmetele vajalik investeerida ning näiteks meie järelevalve võrreldes teiste Euroopa riikidega on täiesti tasemel. Kas sellised kohustuslikud investeeringud on vajalikud sundkorras ära teha, kas sellistel investeeringutel on mõtet?

Toomas Kevvai – sellest me saame rääkida siis kui see protsent on meil silme ees ja rahasuurus teada.

Ain Soome – viimane indikatsioon on, et see ei ole üle 10%, mõlemasse nii andme kogumisse, kui ka järelevalvesse.

Valdur Noormägi – oluline on, et ei tuleks mõttetuid investeeringuid, et iga traali peal peab olema videokaamera, mis jälgib, kuidas püük toimub. Hakkavad tekkima, sellised mõttetud investeeringud, mida tegelikult ei ole vaja aga tuleb sundkorras ära teha.

Ain Soome – kui nõukogu tasandil kokku lepitakse, et ka Läänemeres peab laevu jälgima kaamerateaga, siis on see loomulikult kohustus meile. Täna pigem Läänemere äärsed riigid ei arva, et see peaks olema kohustuslik. Diskussioon täna nii ei paista, et kaamerad peaksid tingimata peal olema. Seal tuleb administratiivne koormus, mida me ei toeta.

Toomas Kevvai – arutelud on alles alguses, meil ei ole veel teada eelarvet ja kindlasti, kui läheme kindlate meetmete juurde, siis saab neid arutelusid edasi pidada. Töötleva tööstuse töögrupi juures puudutas arutelu seda, et kas pigem panustada üksik tööstuste arendamisse või koostöösse. Prevaleerima jäi tööstuste poolt, et jääks iga ettevõtte ise ennast arendama. Oli väljaütlemisi, et ei peaks soodustavaid meetmeid kasutama ühistegevuse arendamiseks, aga neid saab edasi arutada.

Mart Undrest – nii püügisektoris, kui ka minu mäletamist mööda vesiviljeluses oldi alguses väga skeptilised selles osas, kas suudetakse kokku tulla ja struktuurseid muudatusi läbi ühishuvi meetmete ellu viia. Kalurid olid ka algselt väga skeptilised, kuidas konkurentidega edasi tegema hakatakse aga mingil hetkel saadi sellest üle, õpiti koos paremini tegema. Ust kinni lüüa on praegu liiga vara, 7 aastane periood on pikk, et ei oska keegi ette näha, kuidas asjad arenevad. Et arengutega paremini kaasas käia võiksid võimalused jääda.

Endrik Tõnsberg – sotsiaalse dialoogi meetmete all on artikkel 30 teadlaste ja kalurite partnerlus. Sõna kalur, kas see hõlmab ka hobikalureid?

Ain Soome – ma saan aru, et teadlased ja hobikalastajad võivad alati partnerlust teha. Iseenesest on seal taotlejateks kalurid, kaluriteorganisatsioonid, valitsusvälised organisatsioonid, kuhu iseenesest võiksid kvalifitseeruda ka hobikalastajad.

Toomas Kevvai – siin on meetmeid, kus algatus saab tulla teadlaste poolt. Need pole küll sotsiaalse dialoogi all, küll aga keskkonna grupi all, kus teadlased ja hobikalurid saavad koostööd teha.

Esta Tamm – artikkel 29 nõuandeteenused, tegevusena on siin toodud tasuvusuuringud äri-, turustamise- ja keskkonnaalased nõuanded. Kas keskkonnaalaste nõuannete all

on mõeldud keskkonnamõtjude hindamist või näiteks ka muud uuringud. Tasuvusuuringu mingi osaga, näiteks müra uuring, kas see on ka sealt toetatav? Täna ettevõtja tellib keskkonna mõju hindamise, kui me räägime ettevõtte seisukohast. Kas see läheb siia alla?

Toomas Kevvai – nõuande teenus, on üksik ettevõtte poolt ostetav nõuanne. Osad uuringud on kindlasti teadusuuringud, mida saab kindlasti teha. Ilmselt läheb see siia alla, seda peab aga meetme tegevuse käigus täpsustama komisjoniga, kas nad näevad kohustuslikke hindamisi selle all. Vesiviljeluses on nõustamise pool veidi laiem, seal on lausa nõuande teenuse loomine kõne alla tulnud. Kui seda diskussiooni natuke replekteerida, siis seal tekkis küsimus, et kellelt üldse seda nõuande teenust osta. Kalanduses ja vesiviljeluses välja kujunenud nõuande süsteemi ei ole ja kalakasvatases on pigem parimad nõustajad olemasolevad kalakasvatajad ise. Leiti, et ülikoolid ei tea võib olla niipalju tehnoloogiatest, kui kalakasvatajad. Seal tekkis arutelu, et kellelt nõuande ostmist võib toetada, kuid üldine lähenemine on, et need on koolitusasutused. Fondi määrisest me ei leia, kas oleks võimalik osta teenust ekspertiisi abil ka tarkadelt meestelt, ehk teistelt ettevõtjatelt.

Mart Undrest – kas kalanduse teabekeskuse tänane tegevus on tulevase fondi alt toetatav?

Toomas Kevvai – see on küsimus, mida me plaanisime teilt küsida. Kalanduse teabekeskus on meil rahastamise võimaluse all kuni 2015. Kuidas sektor näeb, kas teabekeskuse jätkamine sellises vormis on sektorile oluline? Meetmed järgmisel perioodil on ära pudistatud, mingil hetkel peaksime arutama missugused funktsioonid võiksid olla need, mis kalanduse teabekeskus võiks kanda, mis meetmeid võiks rakendada läbi teabekeskuse. Täna oli meil 10 meetet, kui fondi määrust vaadata, siis erinevatel hinnangutel järgmisel perioodil võiks võimalikke meetmeid olla 60 – 120, mis teeb administreerimise sellisena väga absurdseks. Võib olla on võimalik osa meetmeid kombineerida teabekeskuse tegevuste paketiiks. Vastu küsimus sektorile, kuidas on reaktsioon sellele, kas kalanduse teabekeskus on end seni õigustanud ning kas te näete, et see võiks jätkata?

Mart Undrest – kas selles osas on eraldi arutelu plaanis või see on lihtsalt praegu hetke küsimus? Seda peaks veidi analüüsima, kas saab järgmine periood midagi paremini ära teha, mis on üldse tehtud? Kalanduse teabekeskuse nõukogus tehakse seda ka iga perioodi tagant, võib olla tasub seda samuti siin teha. Eraldi töögruppi selle jaoks ei tule?

Toomas Kevvai – kindlasti analüüsime meetmete rakendamise käigus ja ka selle perioodi kokkuvõtete käigus.

Ain Soome – me võime mingi hetk ekspertkomisjonis vaadata, kui me rakendusmehhanismidest rääkima hakkame. Millised võiksid olla just nendel nõuandvatel teenustel, teadlaste ja kalurite partnerlusel, kas see võiks olla läbi teabekeskuse või kuidagi teisiti.

Henry Ots – kas ei ole võimalik näiteks vesiviljelejatele toetust maksta kasvatavate liikide kohta, kilogrammi kohta? Retsirkuleerivad ja maapeale rajatud farmid, seal kujuneb toote omahind suhteliselt kõrgeks. Kui me paneme strateegia eesmärgis prioriteete, mida me saavutada tahame, siis tuleb meile vastu see, et poes on meil üks hind ja ekspordime välja, seal on ka suhteliselt tihe hinnaga konkurent vastu, oleks vaja konkreetset toetust. Mina näen, et see aitaks vesiviljelus sektorit jalule. Kas selline võimalus on üldse olemas või ei, kas ühistegevuse läbi või siis üksik vesiviljelejale?

Ain Soome – raamistik, mis kalandusfondist võib toetada paneb paika fondi määrus. See on selleks, et liikmesriigid ei tekitaks toetuste kaudu konkurentsieelist. Kui see

sega siin ei ole, siis läheb ta riigiabi küsimuse alla. Ma pigem ei usu, et komisjon annaks meile sellise riigiabi andmise loa.

Helir-Valdor Seeder – sel juhul me ei peaks piirduma ainult kalakasvatajatega, vaid otsetoetused võiksid olla ka kalapüüdjatele.

Toomas Kevvai - otsekohene vastus on vast see, et ettevõtja, vesiviljeluse puhul tihti ka alustav ettevõtja äriplaani teevad, siis peaksid nad ikkagi äriplaani tegemisel arvestama sellega, et me ei loo riiklike aktsiaseltse, vaid aitame kaasa eraettevõtluse tekkimisele. Kui me täna räägime vesiviljeluse otsetoetustest, siis ilmselt strateegia raames jõuame üsna ruttu selleni, et laienemist mingis suunas ei ole mõtet teha, ei ole mõtet arendada ettevõtluses sektorit, mis iseenesest vajab peale seda veel ülalpidamiseks raha. Kui teistpidi võtta teie organisatsiooni nime Ecofarm, siis natuke oli meil juttu sellest, et üks toetus on mahevesiviljeluse toetus, kus on võimalik tootmist toetada, kompenseerida lisakulu või saamata jäänud tulu. See arutelu aga lõppes hästi kiiresti, ma saan aru, et vesiviljelus sektor võttis väga kiiresti seisukoha, et sellist asja tegema ei hakata.

Hannes Ulmas - praegused riigiabi reeglid kalanduses keelab igasuguse toote või toote ühiku kohta toetuse maksmist ja väga kaheldav, et ka järgmisel perioodil seda abi lubatakse. Sellist asja hetkel teeb Türgi, kes ei ole Euroopa Liidu liige. Mitmed kalakasvatajad eesotsas Taaniga on hetkel selles positsioonis, et nad plaanivad komisjonile ja edasi WTO-le sisse anda taotluse, et maailmakaubandusorganisatsioon alustaks menetlust Türgi vastu, kes kasutab oma toodete toetamist, mis enamasti lähevad EL turule, seal makstakse neile ühe ühiku kohta.

Helir-Valdor Seeder –otsetoetusi suure tõenäosusega ei tule.

Toomas Kevvai – järgmine kohtumine on meil 2. aprillil kalandus nõukogus. Niimoodi, kuidas areneb määrus ise, seda täpsemaks me saame minna rakenduskava ettevalmistamisel, kahjuks erinevalt teistest nt maaelu arengukavaga võrreldes oleme paar sammu maas, aga nii on ka EL määruse areng praegu võrreldes maaeluga oluliselt maha jäänud. Meil ei ole siiani eelarve nägemust.

Helir-Valdor Seeder – samuti põllumajandus eelarvega ei saa veel öelda, et see oleks nüüd lõplikult otsustatud aga nõukogu ja parlament on oma otsuse teinud, kolmepoolsed läbirääkimised käivad, siis kalanduses nii kaugele veel jõutud ei ole. Ülemkogu kalandusfondi raha jagamist liikmesriikide vahel ära ei otsustanud. Põllumajanduse poole pealt otsustati küll olulised asjad ära nii öelda raamidena, aga kalanduse poolt mitte. See jääb hilisemaks arutelu osaks, isegi ei oska öelda, millal see võiks toimuda.

(allkirjastatud digitaalselt)

Toomas Kevvai
Komisjoni esimees

(allkirjastatud digitaalselt)

Reili Kivilo
Protokollija